

Zeven fouten in mijn werk in Egypte

Jos Strengholt

Zeven fouten in mijn werk in Egypte

Jos Strengolt

Inhoud

Voorwoord	7
Fout 1: Mijn kerk of die van Egypte?	9
Fout 2: Geen tijd te verliezen!	13
Fout 3: Instrumentele vriendschap	17
Fout 4: Alles moet gezegd worden	21
Fout 5: Cultuur leer je niet uit boekjes	25
Fout 6: Complex van de zaligmaker	29
Fout 7: Mijn seculiere wereldbeeld	33
Tenslotte: Nijlvallei	37

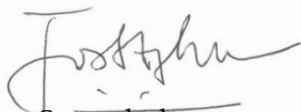
Voorwoord

In dit kleine essay wil ik aangeven welke lessen ik -door schade en schande- moest leren in mijn werk en leven Egypte. Voor ik in 1988 naar Egypte verhuisde had ik veel boeken gelezen over de Islam en over de cultuur van Arabische landen. De werkelijkheid was een heel ander verhaal en de beste lessen leerde ik door het boek van het leven.

Misschien zet mijn verhaal je aan het denken en maakt het je soms aan het lachen. Ik kijk terug op mijn fouten met de nodige zelfspot.

Wie niet om zichzelf en zijn dommigheden kan lachen, kan maar beter niet in een land gaan werken dat zo'n andere cultuur heeft dan Nederland. Dan houd je het in elk geval geen tientallen jaren vol. Dat deed ik wel, en daarom matig ik me het recht aan te denken dat de lessen die ik leerde, misschien ook voor anderen van belang zijn.

Uiteraard tip ik slechts het topje van de ijsberg aan met wat ik over mijn leerproces schrijf; van veel woorden wordt een mens maar moe. Om kort te zijn moet het dus ook wat kort door de bocht.

Jos Strengholt

Directeur Stichting Nijlvallei

www.nijlvallei.nl

kantoor@nijlvallei.nl

PS Wil je meer weten over deze fouten van me? Neem gerust contact met me op, via kantoor@nijlvallei.nl

Fout 1: Mijn kerk of die van Egypte?

Ik begin maar meteen met mijn eerste grote fout. Toen ik in Egypte arriveerde als kerkelijk werker uit Nederland, kwam het niet bij me om me af te vragen wat de kerken van Egypte eigenlijk zouden willen dat ik deed.

Toen ik op 1 juli 1988 in Cairo landde, kwam ik meteen terecht in de bubbel van de westerse kerkelijke werkers die eerder dan ik naar Egypte waren gegaan. Velen van hen waren natuurlijk ook met hun westerse visies en dromen en opvattingen gearriveerd. Eerst eens goed luisteren naar de plaatselijke Egyptische kerk stond bij velen van ons niet erg hoog op de agenda.

Ik was, net als veel zendelingen jong en gedreven en werd niet erg gehinderd door veel bescheidenheid. Dat is nog steeds niet mijn beste karaktereigenschap. Ik zeg het maar even voordat u het denkt. Het meest duidelijke onderdeel van mijn eigen agenda waarmee ik in Egypte landde, was dat ik meende dat Egypte urgent behoefte had aan het soort kerk waar ikzelf indertijd in Nederland bij hoorde.

Heel veel kerkelijke werkers hebben de mond vol over de noodzaak van contextualisering van het evangelie in Egypte. Eindeloos wordt er door westerse christenen in Egypte gesproken over de vraag hoe ze het evangelie in Egypte kunnen vormgeven op een manier die past bij de cultuur van dat land. Die discussies worden doorgaans gevoerd aan de hand van het raamwerk dat wordt gesuggereerd door westerse boeken van westerse schrijvers, die niet noodzakelijk ooit iets met Egypte te maken hebben gehad.

En hebben deze kerkelijke werkers met al hun diepe denken over contextualisering niet door dat ze onbewust uitgaan van het model van hun zendende thuisgemeente? Want de uitkomst van hun denken is vaak dat Egypte een soort gemeenschap nodig heeft die erg lijkt op die thuisgemeente. Ik sprak hierover eens met een Amerikaanse voorman van dit soort denken, en die broeder zei me: 'Ja, dat is logisch, want mijn kerk in de Verenigde Staten is gewoon Bijbels.' Ik reageerde maar niet.

Het was onverwacht voor me om te ontdekken dat elke week miljoenen christenen in de kerkbanken van de grote Koptisch-Orthodoxe Kerk zitten. Die Kerk is ook bomvol kinderen en jongeren. En die gelovigen hebben doorgaans een levend geloof waar ikzelf niet aan kan tippen. Dit was schokkend, want het paste niet bij mijn evangelicale protestantse vooronderstellingen.

Door betrokkenheid bij een paar projecten kwam ik in nauw contact met een aantal Koptische priesters. Dat maakte me beschaamd over mijn negatieve vooroordelen.

Als mijn eigen kerk in Nederland mijn voorkeur heeft, dan past die kerk vast heel goed past bij de Nederlandse cultuur. Maar, logisch is dan om te vermoeden dat die Nederlandse kerk met zijn eigen stijl van organisatie en bijeenkomsten en met zijn westerse theologie per definitie niet goed in de cultuur van Egypte past.

Hoe kon ik trouwens menen dat ik kerken zou moeten planten in Egypte? Er was al een Kerk in Egypte. Als ik mijn soort kerk in Egypte zou brengen, zou dat zoiets zijn als proberen bloemkool in de woestijn te planten. Naar verluidt werkt dat niet.

Toch hebben de afgelopen twee eeuwen westerse zendingswerkers wel hun Rooms-Katholieke en protestantse kerken in Egypte geplant, maar dat zijn niet echt succesvolle oefeningen geweest. Ze bestaan in wezen in de schaduw van de grote broer, de Koptisch-Orthodoxe Kerk, en trekken daar al hun leden vandaan. De meeste Egyptenaren die in zulke kerken zitten, zijn ten diepste nog steeds Koptisch-Orthodox en gaan naar een Koptische priester voor de doop, de bruiloft en de begrafenis.

Deze buitenlandse kerken konden alleen wortel schieten in Egypte door enorme investeringen van duizenden zendingswerkers, enorme kapitalen voor het bouwen van scholen en ziekenhuizen, en door grote hulpverleningsprojecten. Net of ze in Egypte eerst een kunstmatige omgeving moesten scheppen waarin hun bloemkolen konden groeien, als in een soort kassen. Ik denk overigens dat dit soort zending heeft meegewerkt aan de individualisering en secularisering binnen de christelijke gemeenschap in Egypte.

In die Rooms-Katholieke en protestantse kerken, die al tientallen jaren geheel door Egyptenaren worden geleid, hangt nog steeds de nestgeur van de buitenlandse zendelingen. Die hadden tot in de jaren vijftig van de vorige eeuw de grootste vinger in de pap van die kerken.

Ik vroeg onlangs aan een Egyptische pinkstervoorganger wat eigenlijk het verschil was tussen zijn soort pinkstergemeente en de andere soort pinkstergemeenten in Egypte. Dat was makkelijk: 'Wij geloven dat de gemeente halverwege de grote verdrukking wordt opgenomen, en zij geloven dat dit aan het begin van die periode gebeurt.' Opinies dus die rechtstreeks uit de moderne westerse theologie van hun 'kerkplanters' afkomstig zijn.

Nee, ik werd dus geen kerkplanter in Egypte. Ik heb ze wel zien komen en gaan, die zogenaamde kerkplanters, maar hun nalatenschap in Egypte was doorgaans zeer gering. Ik werd trouwens ook geen lid van een Koptisch-Orthodoxe Kerk. Ik zou daar maar een vreemde eend in de bijt zijn. Wel besloot ik dat ik

me vooral in wil zetten voor wat door de leiding van die Koptisch-Orthodoxe kerken als belangrijk wordt beschouwd, en dat doe ik nog steeds. Daarnaast ben ik trouwens ook projectmatig betrokken bij een heel aantal Egyptische protestantse kerken van allerlei snit.

Het gaat er niet om dat ik mijn visie, mijn kerk, mijn ideeën naar Egypte breng. Veel belangrijker is om de Kerk van Egypte te steunen in wat die Kerk in haar context werkelijk nodig heeft en van belang vindt.

Fout 2: Geen tijd te verliezen!

Ik maakte de fout dat ik mijn eigen begrip van tijd en mijn omgang met mijn horloge, agenda en kalender als norm gebruikte in Egypte. Dat was erg ongelukkig in de context van Egypte waar veel mensen een ander idee hebben over ‘tijd.’

Van kerkelijke werkers die naar het buitenland gaan, wordt doorgaans verwacht dat ze regelmatig nieuwsbrieven schrijven. Die zorgen dat de schoorsteen blijft roken. Om je vrienden in Nederland enthousiast te houden, is het uiteraard van belang te kunnen schrijven over successen. Het liefst meteen nadat je met je werk in Egypte bent begonnen.

Ik had een Braziliaanse collega die door zijn kerk in Brazilië werd teruggefloten omdat hij geen instant successen kon melden. Hoe kwam dit? Een andere Braziliaan reisde jaarlijks voor een paar weken naar Egypte en die ging dan naar het zuiden waar hij naar verluid evangelisatie-campagnes organiseerde. Hij schreef dat ‘duizenden mensen hun leven aan Jezus gaven.’ Mijn vriend was niet bereid met zulke verhaaltjes mee te doen dus hij mocht naar Brazilië terugreizen. Hij was mislukt, in de ogen van zijn Braziliaanse kerk.

Kerkelijke werkers staan onder druk, maar in wezen niet van de noodzaak nieuwsbrieven vol successen te schrijven, maar nog meer door hun eigen visie op hun tijd, hun agenda, en op resultaten boeken en moeten presteren. Ik wilde dat natuurlijk ook. Zo ben je als Nederlander vanaf je geboorte opgevoed. Je moet je waarmaken. Bewijzen dat je je werk goed doet. Je doelen halen. Je geld waard zijn.

Prestatiedrang zit zeker ook in mij. Al snel raakte ik in Egypte betrokken bij allerlei projecten. Wat waren mijn Egyptische vrienden geduldig en vergevingsgezind. Ik kwam vaak met plannen en die moesten dan met stoom en kokend water worden uitgevoerd. Gewoon net zo als we dat in Nederland doen. Zijn we niet rijk geworden als westerse naties door onze sublieme managementkwaliteiten?

Mijn Egyptische vrienden en beoogde projectpartners hadden een heel andere kijk op de klok en de kalender. 'Doe het rustig aan! Kalm aan een beetje!' Ik heb de neiging een projectvoorstel op tafel te leggen, een contract, en dan de handtekening eronder. Hup, aan de slag! Dat bleek dus totaal niet te werken. Als je met een Egyptenaar zaken wil doen, moet je elkaar eerst goed leren kennen. Niemand vertrouwt een contract, je moet eerst de mens daarachter kennen en vertrouwen.

Een beproefde manier in Egypte om iemand te leren kennen, is om eerst te vragen wie je allemaal kent. Als je een grote gezamenlijke kennissenkring hebt, ben je vast betrouwbaar. Maar deze dans om elkaar heen, om elkaar te leren kennen, kost tijd.

En daarvan had ik nooit genoeg. Alles moest meteen gebeuren. Die onhebbelijkheid zit diep in me, maar moest ik wel afleren in Egypte. Dat is een heel traag proces, geef ik toe... Het is een fout om te denken dat je in een land als Egypte snel resultaten kan boeken als je met je westerse plannen en een westerse visie op tijd te werk gaat.

Tijd betekent iets anders in Egypte dan in Nederland. Het verschil kan je misschien zo typeren: In Nederland zijn we altijd bang tijd te verliezen, maar in Egypte neem je de tijd.

Ik werd vaak erg chagrijnig als Egyptenaren gerust een uur te laat op een afspraak kwamen, want dat was 'zonde van mijn tijd.' Voor mijn relaties met Egyptenaren was dit tijd-fetisjisme van me

beslist een probleem. Hoe kon ik stiptheid belangrijker vinden dan relaties? Ik kan me nog steeds opvreten als mensen in Egypte te laat komen maar weet in elk geval verstandelijk dat dit niet wijs van me is. De irritatie blijft.

Mijn haast om projecten snel tot stand te brengen heeft soms tot problemen geleid, omdat ik niet de tijd nam mijn Egyptische projectpartner goed te leren kennen en begrijpen. Hij nam gewoon het geld, en deed wat hij zelf wilde, zodat het project vanuit mijn optiek vastliep. In plaats van de melk even snel op te warmen in een magnetron, had ik de melk rustig moeten opwarmen in een pannetje. Dat duurt veel langer maar in Egypte bereik je dan echt veel meer.

Veel kerkelijke werkers komen 4 of 8 jaar naar Egypte, en vinden dat lang. Mijn ervaring: in Egypte bereik je bar weinig als je zo kort blijft. Egyptische kerkleiders weten dat de meeste kerkelijke werkers na een jaar of wat weer verdwijnen, en dit zorgt dat ze weinig energie stoppen in relaties met zulke buitenlanders. Ook geven ze die buitenlanders erg weinig vertrouwen, en dus ook geen werk dat voor die kerk heel relevant is.

Ik heb zelf in de praktijk geleerd dat je effectiviteit in Egypte exponentieel toeneemt naarmate je er langer blijft. Impact hebben kost tijd. Dus door domweg in Egypte te blijven, ook in periodes dat bijna alle buitenlanders wegvluchtten (Golffoorlog van 1990-1991, Tahrir-opstanden van 2011) verloor ik geen tijd, maar ik won aan respect, serieuze relaties, en dus ook aan effectiviteit in mijn werk.

Dus, wil je iets bereiken in een land als Egypte, denk dan in termen van jaren, niet maanden. Vergeet je Nederlandse haast en leer te leven met wat we in Nederland misschien als traag ervaren, maar wat in Egypte veel effectiever is.

Fout 3: Instrumentele vriendschap

Dat ik nogal een introvert ben kan ik niet helpen, maar het was echt een fout van me dat ik een heel instrumentele kijk had op vriendschap.

Van nature ben ik enorm werk-georiënteerd. Zomaar een beetje zitten met vrienden - behalve dan op het strand van Egypte - kost me veel energie. Volgens Meyers-Briggs ben ik een introvert. (INFJ, voor de ingewijden) In Egypte is dat echt wel een nadeel. Je wordt altijd geacht voor al je vrienden klaar te staan, dag en nacht.

Vaak organiseerde ik feestjes voor Egyptische medewerkers, vrienden, of gemeenteleden. Als de eerste mensen kwamen en het feest begon had ik de neiging me in een hoekje terug te trekken. Ik vond het heel prettig te zien hoe anderen zich vermaken. Helaas, erg lang kon ik niet alleen zitten: vriendelijke en beslist goedbedoelende Egyptenaren kwamen me dan stevast vragen of het

wel goed met me ging. Alleen willen zijn en je terugtrekken, dat kan niet, dan moet je wel een probleem hebben.

Ik hoorde eens een Egyptische jongedame, die leiding gaf aan een groep tieners in onze kerk, zeggen: 'Het is een zonde tegen God om introvert te zijn.' Dank u. Ik was het niet geheel met haar eens, maar ze bracht wel goed tot uitdrukking dat veel Egyptenaren van hun vrienden een soort permanente beschikbaarheid en openheid verwachten.

Fouten maakte ik dus aan de lopende band. Als een vriend ziek was, belde ik die niet elke dag om te zien hoe het ging. Ik had niet de neiging om vrienden minstens wekelijks op te zoeken. Ik wilde dat mijn kinderen op tijd naar bed konden, dus weigerde mee te doen aan de nachtbrakerij van Egyptenaren. Ik weet dat mijn vrienden veel geduld met me hadden en me veel moesten vergeven. Ik voldeed nooit aan hun idee van vriendschap.

Sommige ideeën over vriendschap in Egypte wil ik trouwens ook niet accepteren. Ik kwam nogal vaak het idee tegen dat als je vrienden bent, je elkaar echt altijd moet steunen. Als die vriend een conflict heeft met een ander word je geacht de rijen te sluiten, zelfs als je vriend puur ongelijk heeft.

Zo'n houding is lastig voor een Hollander. Bij ons staan gelijk hebben en de waarheid voorop. Voor een Egyptenaar is de vriendschap van groter belang. Ik wil niet oordelen over wat beter is, maar weet wel: als ik zou proberen om me aan de Egyptische cultuur aan te passen op dit gebied, zou ik mezelf geweld aandoen. Ik ben een Nederlander.

Het kan zijn dat ik vriendschappen teveel combineerde met het idee dat dit voor mijn werk handig kon zijn. Dit schijnt trouwens een erg Nederlands trekje te zijn, heb ik me laten vertellen. Vriendschap als instrument om iets te bereiken. Dat is gewoon niet goed. Laten we het maar een weeffoutje in mijn persoonlijkheid noemen, of misschien in onze Nederlandse cultuur. Voor mijn werk in Egypte zou het erg handig zijn geweest als ik van nature een mensen-mens was geweest. Maar ook dit is al weer veel te instrumenteel gedacht.

Overigens, als ik kerkelijke werkers in Egypte hoor praten over vriendschapsevangelisatie krijg ik ook een vervelend gevoel. Dan ga je dus heel bewust vrienden maken met een bijoogmerk. Wat is de waarde van zulke vriendschap? Niet erg transparant in elk geval.

Ondanks mijn eigen gebrekkige aanbod van vriendschap, zijn er veel Egyptenaren die me vergeven en werkelijk vriendschap tonen. Onbegrijpelijk. Onlangs had ik met een medewerker een gesprekje over die hartelijkheid van een paar vrienden. Ik deed dat af met: 'Ach, ze hebben er ook baat bij.' Mijn medewerker wees me toen stevig terecht: 'Jos, je vergeet dat wij Egyptenaren niet zo denken als jij. Wij zijn emotionele mensen. Deze vrienden houden van je om wie je bent.' Dat was prettig om te horen en het onderstreepte voor mij weer eens wat een fijne vrienden ik heb.

Voor andere volken kan ik niet spreken, maar Egyptenaren zijn doorgaans tamelijk vergevingsgezind, intelligent en emotioneel sterk genoeg om door te hebben dat we uit heel andere culturen komen. Ze begrijpen dat ik mijn opvoeding en de cultuur waaruit ik kom niet kan afschudden als de huid van een hagedis.

Mijn grootste fout was dus niet dat ik als Hollander nogal werk-georiënteerd ben, of dat ik als introvert nogal op mezelf ben. De echte fout was dat ik onderschatte hoe de meeste van mijn Egyptische broeders en zusters me accepteren zoals ik ben, en dat de daarvoor geen tegenprestatie van me verwachten.

Egyptenaren zijn enorm trouwe vrienden. Het is verbazend om te zien dat heel veel van de mensen die door de jaren voor me hebben gewerkt, nog steeds voor me klaarstaan als ik een beroep op ze doe. Onbegrijpelijk en bemoedigend.

Fout 4: Alles moet gezegd worden

Ik arriveerde in Egypte met de oer-Hollandse gedachte dat als je iets vindt, je dat ook moet zeggen. Als je ergens een mening over hebt, geeft dit je het recht en de plicht om het aan een ander te melden. Openhartig en direct-zijn wordt vaak belangrijker gevonden dan aardig willen zijn. Mij wordt wel eens verweten dat ik er 'met een gestrekt been inga', en dat is iets wat in Egypte echt niet kan.

Maar zo vreemd is het toch niet, dat we zo graag onze mening geven? We zijn immers Nederland Gidsland! Veel zaken waar andere landen niks van moeten hebben, adopteren wij in Nederland als eerste. Abortus, euthanasie, vrije drugs. Velen zijn daar zo trots op! En we hebben dus ook het recht iedereen de waarheid te vertellen. 'De waarheid zeggen' lijkt onze afgod, ten koste van relaties.

In de spiegel van de Egyptische cultuur leerde ik geleidelijk dat ik toch af en toe mijn mond moet houden. En dat wat in mijn eigen Nederlandse cultuur als waarheid wordt gezien, toch misschien wat minder voor de hand ligt.

Onze manier van met tijd omgaan, hoe we plannen maken, hoe je met mensen omgaat, hoe je met de meerderheid van de bevolking omgaat, onze Nederlandse houding jegens gezaghebbers, daar moet je in Egypte dus niet mee aankomen want het werkt niet. Omgekeerd, hoe de Egyptische samenleving met zulke zaken omgaat, werkt in die context van Egypte prima. Er zit zelfs een logica in, die ik na verloop van tijd ging zien.

In vergaderingen met Egyptenaren had (en heb) ik de neiging veel te direct te zijn. Het is gewoon onacceptabel om in het publiek, ook in een vergadering, tegen iemand te zeggen dat hij of zij het mis heeft. Kritiek op het gedrag van Egyptenaren hebben is zelfs onder vier ogen heel lastig.

Ik moest vaak jaarlijkse evaluaties met personeelsleden doen; dan moest ik heel omzichtig eerst 59 minuten vol lof zijn over alle aspecten van het werk. Als ik vond dat iets verbetering behoeftte, moest ik dat heel voorzichtig aanpakken, en pas na een overdosis aan lof en eer kon ik er dan de laatste minuut even iets over zeggen. En vaak ontplofte de arme Egyptenaar toch vanwege dat ene kleine stukje kritiek. 'O, dus ik doe het allemaal verkeerd!' was dan vaak de onthutste uitroep, boos en met tranen soms.

Als je mensen in het publiek bekritiseert maak je een enorme fout. Ik kan alleen maar dankbaar zijn dat er nauwelijks verloop was onder de 70 of 80 personeelsleden die ik door de jaren had. Die waren zo enorm vergevingsgezind. Van hun heb ik dus enorm veel geleerd.

Als ik zelf fouten maakte (nogal vaak dus) waren mijn personeelsleden niet te beroerd om te zeggen dat ik de zaak iets anders zou moeten aanpakken. Ik weet zeker dat ik de meeste keren dat ze dit probeerden niet eens opmerkte, omdat ze het me via een omweg probeerden duidelijk te maken. Omdat ze het niet als Hollander recht in mijn gezicht in ondubbelzinnige woorden zeiden, moet ik hun subtiele vermaningen vaak hebben gemist.

Maar je kunt leren. Wat ik leerde was dat Egyptenaren doorgaans heel weinig rechtstreeks zeggen, maar heel voorzichtig en doorgaans ook met lichaamstaal. Dit leerproces heeft me heel wat frustraties opgeleverd. Je vraagt iemand om iets voor je te doen, en hij zegt: 'Boekra insha allah'. 'Morgen, zo de Here wil.' De volgende dag gebeurt er dus niks.

Als Nederlander meende ik aanvankelijk te moeten constateren, dat Egyptenaren geregeld liegen. Ik heb buitenlanders in Egypte meermalen opmerkingen horen maken dat 'alle Egyptenaren

liegen.’ Als je zo over mensen denkt is het bar moeilijk om niet op ze neer te kijken. Maar die kritiek was dan ook totaal ten onrechte.

Egyptenaren zeggen dingen op een andere manier dan wij gewend zijn, en de directe Nederlandse aanpak moest ik in Egypte afleren. En begrijpen hoe Egyptenaren zichzelf echt duidelijk maken, was ook een leerproces. Ze liegen helemaal niet, ze spreken doorgaans de waarheid, maar ze doen dit op een andere manier dan we gewend zijn in Nederland.

Een Egyptenaar zei me eens dat ik te openhartig was tegen mijn personeel en vrienden. Wellicht was dit ook een uiting van Nederlandse directheid en openheid over mijn opvattingen en ideeën. ‘Egyptenaren houden hun kennis en informatie meer voor zichzelf; ze zijn voorzichtiger, want wat je aan iemand zegt kan ook weer tegen je worden gebruikt.’

Inderdaad. Ik zei eens in een kleine groep medewerkers dat we allemaal racisten zijn, ook ik. Het zit in ons, denk ik, om mensen uit een andere cultuur te zien als geheel anders dan onszelf. Dat is een raar vooroordeel, maar je kan het maar beter onder ogen zien dan ontkennen. Een paar jaar later, toen ik eens een conflict met een van die medewerkers had, gebruikte hij mijn woorden tegen me. ‘Je zei dat je een racist bent.’ Welaan, wat meer op mijn woorden passen dus. Met Egyptische vriendelijkheid kom je verder dan met wat we soms ten onrechte als onze Nederlandse ‘eerlijkheid’ bestempelen.

Fout 5: Cultuur leer je niet uit boekjes

In mijn voorbereiding op mijn wonen en werken in Egypte begon ik al verkeerd. Ik dacht dat veel leren over de Islam en westerse boeken over de cultuur van de Islam, me enorm zouden helpen om Egyptenaren te begrijpen.

Voor ik naar Egypte vertrok had ik een aantal boekjes gelezen over de cultuur van de Islam, en het thema ‘aanpassen aan de cultuur’ was een belangrijk onderdeel van de voorbereidingen voordat de koffers werden gepakt. Dat was, concludeerde ik al vrij snel, minder makkelijk dan ik aanvankelijk had gedacht.

In die tijd werd enorme nadruk gelegd op de noodzaak van contextualisering van het evangelie, en dit betekende: ik als westerse kerkelijke werker moest zelf verzinnen hoe het evangelie in Egypte vorm moest krijgen. Of de kerken van Egypte daar iets van vonden was niet aan de orde. Die kerken werden bovendien gezien als ‘slecht gecontextualiseerd’. Ik zou dat als kerkelijk werker uit Nederland wel even beter gaan doen!

In mijn voorbereiding was de eerste vooronderstelling dat de Islam het enige was waar ik iets van moest begrijpen om de ziel van de Egyptenaar door te hebben. En ten tweede, om goed met Egyptenaren om te kunnen gaan, moest ik een paar onderdelen van hun cultuur ‘weten’ en me daaraan aanpassen. Misschien was het mijn eigen onbenulligheid of ik las te snel, maar dit soort boeken gaven me de indruk dat cultuur iets is van een serietje verschillende gewoontes waarmee je rekening moet houden en waaraan je je kunt aanpassen. Wat een platte kijk had ik op culturele verschillen.

Natuurlijk is het goed om veel van de Islam te weten, maar heb je toegang tot de ziel van de Egyptenaar als je weet wat de vijf zuilen van de Islam zijn? Alsof de Egyptische economie, de oorlogen van de afgelopen 70 jaar, de bestuurders van het land, de algemene literatuur, sport, niet evengoed bij het leven van de Egyptenaar horen. Heel veel Egyptenaren zijn wel moslim, maar hebben oprecht meer interesse voor hun voetbalclub.

Het lezen van boekjes over de Egyptische cultuur is natuurlijk handig, maar kan ook zorgen voor afstand tot de mensen van vlees en bloed die je ontmoet. Je gaat ze makkelijk benaderen met in je achterhoofd wat je 'weet' over hoe ze eigenlijk zijn. Dat is niet alleen onjuist maar ook denigrerend voor de persoon die je ontmoet. Mijn vrienden willen voor mij zijn wie ze zijn, niet de platte karakters die ze worden door mijn verstandsvernuwing, tewegg gebracht door een paar boeken die ik heb gelezen.

Het hielp mij enorm dat ik de eerste jaren in Egypte als journalist werkte. Door dat werk kon ik ongegeneerd vragen stellen, rondhangen op vreemde plaatsen, ontdekken hoe de samenleving werkte, het leven in Egypte leren kennen. Dankzij mijn nieuwsgierigheid ging ik meer van het leven van Egyptenaren begrijpen dan door de boekjes van goedbedoelende kerkelijke werkers die de dames adviseerden om toch vooral lange mouwen te dragen en die aan ons mannen liet weten dat we niet de zool van onze schoenen moesten tonen want dat is niet respectvol. Handige tips, maar voor het begrijpen van en omgaan met een cultuur nauwelijks zinvol.

Wat ik in dit verband een echte fout van mezelf

vind, is dat ik in het begin nooit echt de tijd nam om de Arabische taal goed te leren. De taal is het huis waarin een cultuur zich vormt en juist door de taal goed te kennen ga je jezelf ook met meer gemak in een land en zijn cultuur begeven. Maar dat heb ik ruimschoots goedge maakt door gewoon lang in Egypte te blijven. Dat ik daar ook echte banen had - als journalist, als bedrijfsleider met tientallen personeelsleden, als priester in een kerk - hielp me om me in Egypte thuis te gaan voelen en om me zonder teveel problemen in die cultuur te mengen. En met die taal is het wel goed gekomen.

Ik nam me al snel voor: ik ga van het leven in Egypte genieten zoals het is, niet op basis van theorieën die ik heb gelezen in goedbedoelende boeken. Beter om van Egyptenaren te leren hoe ze zelf naar hun bestaan en naar het leven kijken. En dat leer je het beste door onbevangen in het leven te staan en met Egyptenaren om te gaan. En toegegeven, na 30 jaar sta ik vaak nog steeds voor een raadsel. Het begrijpen en invoelen van mensen in zo'n andere cultuur als die van Egypte is een leerproces van het leven.

Fout 6: Complex van de zaligmaker

Ik heb de fout gemaakt om veel te snel in allerlei projecten te duiken en hulp te bieden waar ik maar kon. Ik had mijn tijd en energie wellicht beter kunnen gebruiken.

Al snel nadat ik in Egypte was gaan wonen, ontdekte ik niet vermoede ondernemerscapaciteiten in mezelf. Daar had ik eerder, in Nederland, echt nooit iets van gemerkt. Misschien dat mijn werk als freelance-journalist in Egypte deze bekwaamheid bij me boven bracht, want als freelancer moet je continu jezelf verkopen met je verhalen voor krant en radio.

Tot mijn eigen verbazing ging ik plannen maken voor het opzetten van allerlei projecten. Als journalist moest ik vaak op reis in het Midden-Oosten, en als ik me dan in de avond op mijn hotelkamer verveelde, ging ik brainstormen en plannen maken. 'Wat kan ik nu weer eens verzinnen.'

Zo ontstond er een uitgeverij van kinderboeken, een winkel met Soedanese producten, een christelijke school, een dagverblijf voor verstandelijk gehandicapte kinderen, een tv-productiebedrijf, een bedrijf voor webdesign en grafisch ontwerp, een sociaal centrum voor Soedanese vluchtelingen, een school voor Soedanese kinderen, projecten voor dorpsontwikkeling, en zo nog het een en ander.

Zo terugkijkend is dat allemaal mooi, maar er zit ook een andere kant aan. Ik werd iemand die iets uit het buitenland bracht - vaak geld uit Europa of de Verenigde Staten. Ik gedroeg me wel wat erg als een soort wilde weldoener. Het gevolg was dat ik door nogal wat Egyptenaren werd gezien als een mogelijke flappentap voor als ze zelf een project in gedachten hadden.

Dat werd me soms wat teveel. Als ik weer eens werd geconfronteerd met iemand 'die me dringend over iets belangrijks' moest spreken, probeerde ik zo'n contact doorgaans te vermijden. Meestal ging het om de vraag of ik voor geld kon zorgen. De verzoeken waren gevarieerd: Misschien wilde ik helpen om kleding te kopen in Port Said voor verkoop in Minya? Of kon ik helpen om nog een Soedanese school op te zetten? Of kon ik alstublieft voor een kerk voor een pak van de

Kerstman zorgen? Gelukkig had ik ook genoeg vrienden die nooit iets van me wilden.

Als ik ontmoetingen met dit soort broeders of zusters met hun ongelofelijk belangrijke en strategische verzoek om geld niet kon vermijden, had ik een prachttruc. Ik liet ze weten dat ik er pas over zou gaan nadenken als ze me eerst een concreet en gedetailleerd plan konden opsturen. Dat gebeurde natuurlijk maar zelden. Overigens, dit was wel een echt Egyptische aanpak van me. Nooit iemand direct 'nee' verkopen, maar op een ommelandse manier duidelijk maken dat je geen belangstelling hebt.

Als ik terugkijk denk ik dat ik mijn ondernemende activisme beter vanaf het begin had kunnen laten aansturen door een Egyptisch kerkelijk bestuur; en dat ik me misschien beter wat had kunnen concentreren op die projecten die voor de Kerk in Egypte prioriteit hebben. Ik kreeg vanuit de kerken in Egypte nooit klachten over wat ik ondernam, en de projecten waren stuk voor stuk prima. Ik had natuurlijk na vele jaren in Egypte best door wat zinvol en nuttig was, ook vanuit de optiek van de kerken in Egypte. Maar waarom had ik dit dan niet veel meer vanuit die kerken zelf en samen met die kerken, gedaan?

Voor mij was dit overigens een reden om lid te worden van een Egyptisch kerkgenootschap, en me te voegen onder Egyptische kerkleiding. Dit zorgde dat de projecten die ik ondernam veel meer ingebed werden in het leven van de Kerk in Egypte. Een van mijn projecten nu is dat ik leiding geef aan een theologische opleiding van de Koptisch-Orthodoxe Kerk.

De fout in al mijn activisme van de eerste jaren in Egypte is misschien ten diepste mijn individualisme en een gevoel dat anderen van mij afhankelijk waren. Een soort zaligmaker complex. Ik voelde me geroepen, ik had de visie, ik kon projecten tot stand brengen, en als ik het kon doen, waarom het dan ook niet daadwerkelijk uitvoeren?

Het goede is soms de vijand van het beste. Wachten op het juiste idee, de juiste relaties, op het beste tijdstip, kan beter zijn

dan onmiddellijk in actie komen als je denkt dat je iets goeds kunt doen. Werken aan relaties op lange termijn kan wel eens waardevoller zijn dan snel een hoop goede dingen doen.

Fout 7: Mijn seculiere wereldbeeld

Misschien wel mijn meest substantiële fout: Ik kwam naar Egypte met mijn seculiere westerse wereldbeeld. Dat doen heel veel kerkelijk werkers, en misschien werken we daardoor onbedoeld wel een beetje mee aan de secularisering van de Egyptische Kerk.

Als westerse jongeman arriveerde ik in Egypte met ontegenzeggelijk een westers, gesecculariseerd wereldbeeld. Jawel, ik was uiteraard een gelovige christen - maar toch. Ik was doordrenkt met het seculiere denken, dat er een werkelijkheid is waarin we leven - de natuur - en die we kunnen beschrijven op een soort objectieve manier, desnoods zonder God. En als je dan in God gelooft, geloof je ook in een bovennatuur.

Terugkijkend kan ik enkel constateren dat ik arriveerde met het idee dat God de wereld bestuurt van een flinke afstand, en dat

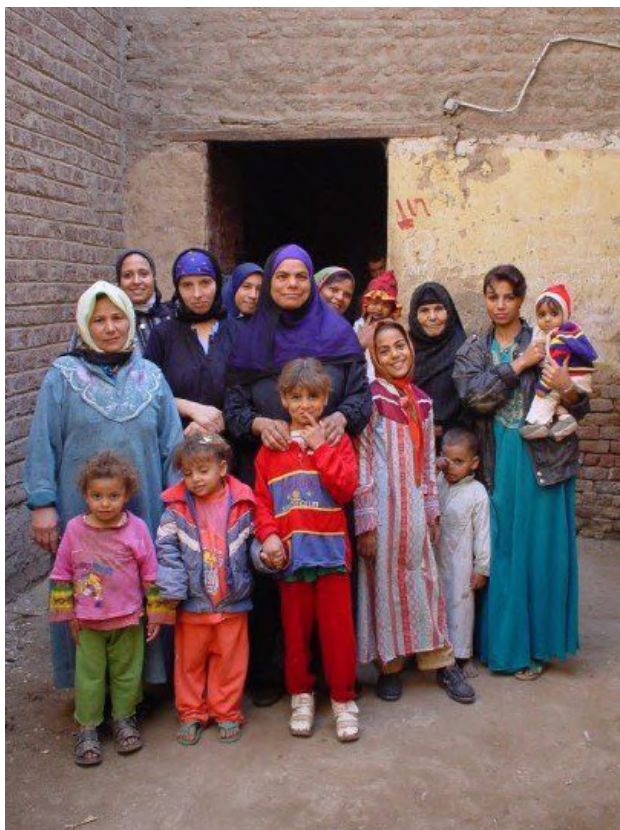

christen-zijn in de eerste plaats een cerebrale aangelegenheid is. Het gaat om wat je denkt. Natuurlijk, met verstand én hart, maar christen zijn is een kwestie van je overtuiging. En als je die overtuiging hebt, ga je naar een kerk. Zo dacht ik ongeveer.

Hoe het proces van 'anders gaan denken' verliep weet ik niet meer, maar op een zeker moment beseftte ik dat ik toch wel op een heel andere manier tegen de werkelijkheid en mijn geloof was gaan kijken. En dit bovenal door omgang met christenen en moslims in Egypte. Misschien raakte dit wel het hart van het begrijpen van de Egyptische cultuur.

In mijn westerse constructie maakte God deel uit van de bovennatuur, maar aan zulke schematische indelingen doen de Kopten niet. God is hoog verheven, maar evengoed betrokken bij elk aspect van het bestaan. Zijn aanwezigheid is verweven met alles wat is en wat gebeurt. De geestelijke wereld van de Kopten is bovendien dichtbevolkt en niet zo leeg als in het westers protestantisme, waar het wel lijkt of de hemel enkel wordt bewoond door God - Vader, Zoon en Heilige Geest - maar waar de engelen, demonen en de heiligen min of meer naar een klein hoekje zijn verbannen.

Voor mijn Koptische vrienden vormen de wereld en de werkelijkheid waarin we leven een sacrament: het is hoe God zich steeds opnieuw bekend maakt op een directe manier of via andere hemelburgers. In mijn westerse constructie moest God zich telkens

vanuit de bovennatuur ‘uitrekken’ om mij te bereiken, maar voor de Kopten was Hij op dagelijkse basis veel dichterbij. Het hele bestaan is met Hem verweven, dus wie leeft, leeft in God. Een Bijbelse notie, maar mijn seculiere hart had de Kopten nodig om dit beter te gaan begrijpen. Of moet ik zeggen, ervaren?

Iets wat hiermee samenhangt, is dat voor de Kopten een christen niet in de eerste plaats iemand is met een bepaalde overtuiging; een christen is in de eerste plaats iemand die hoort bij de christelijke gemeenschap. Als persoon ontleen je je waarde en wie je bent aan de gemeenschap waarbij je hoort. De gemeenschap staat dus centraal en niet het individu.

Geloven als christen is dan ook in de eerste plaats dat je het geloof hebt van de gemeenschap waarbij je hoort. En bovendien, als gemeenschap gaat het niet zozeer om het onderschrijven van een belijdenis, maar om het goed leven in die gemeenschap. Daar hoort het geloof uiteraard ook bij.

De rol van je lokale kerk in Egypte gaat dan ook veel verder dan dopen, preken, trouwen en begraven. Die kerk speelt een centrale rol in het aansturen van het hele gemeenschapsleven. En ook in het bijsturen van de geloofsaspecten van dat gemeenschapsleven, als dat nodig is. Mijn indruk is, dat de lokale moskee veel minder zo’n rol vervult. Dat hoeft immers niet, omdat de hele samenleving veronderstelt wordt islamitisch te zijn, met een overheid die waakt over leer en leven van de oemma (gemeenschap).

Als kerkelijk werker in Egypte is het voor mij dus onmogelijk geworden om in Egypte te werken los van de Kerk die vorm geeft aan het leven van de christelijke gemeenschap. Je zou denken dat dit logisch is, maar dat was het voor mij dus niet. Het heeft me veel tijd gekost om deze les te leren. Dat veel kerkelijke werkers die bijna nooit langer dan een jaar of zes in Egypte wonen, deze lastige culturele les nooit leren is begrijpelijk, maar tegelijk zeer problematisch.

Overigens, ook de kerken in Egypte worstelen met toenemende individualisering en secularisering van hun leden. Vooral onder jongeren hebben sociale media en vrije toegang tot westerse televisie via satelliet, behoorlijk invloed op het doen en denken. Gevolg is dat jongeren steeds meer vragen stellen en sommigen bisschoppen ernaar neigen steeds steviger op de eigen rol als behoeder van het geloof te wijzen. Anderen proberen een open oor en hart te hebben voor vragen die worden gesteld door jongeren die individualiseren en seculariseren. Een soortgelijke proces speelt zich trouwens ook onder moslims af. Ook in het Midden-Oosten is cultuur niet iets statisch.

Meewerken aan secularisering van de samenleving, of van de Kerk, is natuurlijk niet wat we als westerse kerkelijke werkers willen. Ik denk dat we zelf eerst een omkering nodig hebben, of noem het bekering. Weg van dat westerse wereldbeeld, naar een meer bijbelse, christelijke visie op Kerk en samenleving. Dat heeft Egypte mij in elk geval geleerd. In de spiegel van de samenleving en de Kerk van Egypte ging ik beter zien hoe ook ons christelijke wereldbeeld in de westerse wereld door en door geseculariseerd is. De wereld is van de mensen en de hemel is van God, lijkt het basis-idee. Maar onze wereld is een tempel waarin God huist, en waarin alles wat we doen en laten met Hem verbonden is. 'In Hem leven wij en bewegen wij ons.' Hij is er nooit niet.

Maar ik heb in Egypte ook geleerd, dat je je wereldbeeld en cultuur niet zomaar aan de kant kan zetten om een andere ervaring van het leven te adopteren. Je kan de theorie omhelzen, maar hoe je dit praktiseert met vijf eeuwen van secularisering als je achterland, is een heel andere zaak. Deze spanning tussen het leven en de leer maakt werken tussen twee culturen zo boeiend, ingewikkeld en inspannend.

Mag ik na deze belijdenis van zeven fouten toch nog even uw aandacht?

Met kerken in Egypte helpen we mensen zichzelf te ontwikkelen door een aanbod van onderwijs, medische hulp, eten en huisvesting.

Onderwijs: We zijn verantwoordelijk voor een theologische opleiding in de Koptisch Orthodoxe Kerk, we leveren bijles aan 125 kinderen, 200 kwetsbare straatmeisjes worden begeleid, en we geven lees- en schrijfonderswijs aan Soedanese vrouwen die analfabeet zijn. *“Ga dan heen, onderwijs al de volken. (Matteus 28:19)*

Medische hulp: Tienduizenden Soedanese vluchtelingen in Cairo hebben doorgaans slecht betaald werk, geen geld en geen medische verzekeringen. Als ze serieuze medische hulp nodig hebben bieden we hulp. *“Want ik was ziek en jullie bezochten mij.” (Matteus 25:36)*

Eten: Elke zondag krijgen honderden Soedanese vluchtelingen in hun kerken in Cairo eten na de kerkdienst. En we geven duizenden Koptische gezinnen voedselpakketten, vooral rond de christelijke feestdagen. *“Ik had honger en u hebt mij te eten gegeven.” (Matteus 25:35)*

Huisvesting: Veel Kopten leven onder de armoedegrens, soms in onbewoonbare krotten. We helpen kerken om hun armste leden betere huisvesting te geven. *“In vrede zal ik gaan liggen en weldra slapen, want U alleen, HEERE, doet mij veilig wonen.” (Psalm 4:9)*

Ontvang onze nieuwsbrief:
Opgeven kan via www.nijlvallei.nl
of door een email naar
kantoor@nijlvallei.nl

Bankrekening
Stichting Nijlvallei
NL28INGB0007091574

